

به نام خدا

تأثیر دعا و نیایش در آرامش روان

مؤلف :

بهاره حسن پور

انتشارات ارسطو

(سازمان چاپ و نشر ایران - ۱۴۰۴)

نسخه الکترونیکی این اثر در سایت سازمان چاپ و نشر ایران و اپلیکیشن کتاب رسان موجود می باشد

Chaponashr.ir

سرشناسه: حسن پور، بهاره، ۱۳۵۷
عنوان و نام پدیدآور: تأثیر دعا و نیایش در آرامش روان/ مولف بهاره حسن پور
مشخصات نشر: انتشارات ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)، ۱۴۰۴.
مشخصات ظاهری: ۱۱۰ ص.
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۱۱۷-۹۶۸-۸
وضعیت فهرست نویسی: فیفا
یادداشت: کتابنامه.
موضوع: دعا - نیایش - آرامش روان
رده بندی کنگره: TP ۹۸۳
رده بندی دیویی: ۵۵/۶۶۸
شماره کتابشناسی ملی: ۸۸۳۷۶۱۹
اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیفا

نام کتاب: تأثیر دعا و نیایش در آرامش روان
مولف: بهاره حسن پور
ناشر: انتشارات ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)
صفحه آرای، تنظیم و طرح جلد: پروانه مهاجر
تیراژ: ۱۰۰۰ جلد
نوبت چاپ: اول - ۱۴۰۴
چاپ: زیر جلد
قیمت: ۱۶۵۰۰۰ تومان
فروش نسخه الکترونیکی - کتاب رسان:
<https://chaponashr.ir/ketabresan>
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۱۱۷-۹۶۸-۸
تلفن مرکز پخش: ۰۹۱۲۰۲۳۹۲۵۵
www.chaponashr.ir

chaponashr.ir

iran-journals.com

فهرست

مقدمه:.....	۵
فصل اول: مبانی مفهومی دعا و نیایش در سلامت روان	۹
تعریف دعا در متون دینی و روانشناسی:.....	۱۲
جایگاه نیایش در تجربه زیسته انسان:.....	۱۵
رابطه معناجویی و آرامش درونی:.....	۱۷
ابعاد شناختی و عاطفی دعا:.....	۲۰
نقش باور در اثربخشی نیایش:.....	۲۳
فصل دوم: سازوکارهای روانشناختی اثرگذاری دعا	۲۷
کاهش اضطراب از طریق اتکای درونی:.....	۳۰
تنظیم هیجانی در فرآیند نیایش:.....	۳۲
تقویت احساس کنترل و امید:.....	۳۶
آرام‌سازی ذهن و تمرکز توجه:.....	۴۰
بازسازی شناختی در پرتو دعا:.....	۴۳
فصل سوم: شواهد تجربی و پژوهشی	۴۷
یافته‌های مطالعات بالینی:.....	۵۰
دعا و کاهش نشانه‌های افسردگی:.....	۵۳
ارتباط نیایش با تاب‌آوری روانی:.....	۵۶
مقایسه دعا با مداخلات روانشناختی:.....	۶۰
نقد و محدودیت‌های پژوهش‌های موجود:.....	۶۳
فصل چهارم: دعا در بستر سبک زندگی معاصر	۶۹
چالش‌های روانی انسان امروز:.....	۷۱

نیایش در مواجهه با فشارهای روزمره:	۷۴
دعا و تعادل کار و زندگی:	۷۷
نقش مناسک فردی در آرامش پایدار:	۸۰
بازتعریف دعا در زیست دیجیتال:	۸۳
فصل پنجم: کاربردهای تربیتی و درمانی دعا	۸۷
دعا در آموزش مهارت‌های زندگی:	۹۰
نقش نیایش در تربیت روانی نوجوانان:	۹۲
کاربرد دعا در مشاوره و روان‌درمانی:	۹۵
دعا به عنوان منبع حمایت در بحران:	۹۸
الگوی تلفیقی دعا و مداخلات علمی:	۱۰۱
نتیجه‌گیری:	۱۰۴
منابع:	۱۰۷

مقدمه:

انسان از آغاز تاریخ همواره در جست‌وجوی آرامش روان بوده است و این جست‌وجو در بستر تجربه‌های زیستی، فرهنگی و معنوی شکل گرفته است. در میان همه ابزارهایی که بشر برای رسیدن به تعادل درونی آزموده است، دعا و نیایش جایگاهی ماندگار و عمیق دارد. این پیوند خاموش میان دل انسان و حقیقتی فراتر از جهان محسوس، همواره مأمنی برای بازگشت به خویشتن و بازیابی سکون درونی بوده است. آرامش روان نه امری تصادفی، بلکه نتیجه ارتباطی پیوسته میان ذهن، احساس و معناست و دعا در این میان نقشی بنیادین ایفا می‌کند. این کتاب با نگاهی ژرف و پیوسته می‌کوشد تا این نقش را از زوایای گوناگون تبیین کند و نشان دهد که چگونه نیایش می‌تواند بستری برای آرام‌سازی روان و بازسازی درونی فراهم آورد. در زندگی معاصر، شتاب، فشارهای روانی و گسست‌های عاطفی، ذهن انسان را در معرض آشفتگی مداوم قرار داده است. در چنین فضایی، بسیاری از شیوه‌های آرام‌سازی به سطحی از تسکین موقت بسنده می‌کنند و کمتر به عمق وجود نفوذ می‌یابند. دعا و نیایش اما از جنسی دیگر است و ریشه در لایه‌های عمیق روان دارد. این عمل معنوی، ذهن را از پراکندگی به تمرکز و دل را از اضطراب به اطمینان سوق می‌دهد. هنگامی که انسان در نیایش، زبان دل را می‌گشاید، فرآیندی درونی آغاز می‌شود که در آن احساس امنیت، امید و معنا به تدریج جایگزین تنش و نگرانی می‌گردد. این دگرگونی آرام و پیوسته، بنیان آرامش روان را استوار می‌سازد.

دعا تنها مجموعه‌ای از واژه‌ها یا حرکات آیینی نیست، بلکه تجربه‌ای زنده و پویاست که فرد را به لحظه اکنون پیوند می‌دهد. در این تجربه، ذهن از درگیری با گذشته و آینده فاصله می‌گیرد و در حالتی از حضور آگاهانه قرار می‌گیرد. این حضور، یکی از مؤثرترین عوامل کاهش اضطراب و تنش روانی به شمار می‌آید. نیایش با ایجاد این حالت، به ذهن فرصت می‌دهد تا از چرخه افکار فرساینده رها شود و به سکون برسد. در چنین سکونی، روان فرصت ترمیم و بازسازی می‌یابد و تعادل درونی تقویت می‌شود. از منظر روان‌شناختی، دعا می‌تواند سازوکاری حمایتی برای مقابله با فشارهای زندگی تلقی شود. هنگامی که فرد احساس می‌کند تنها نیست و نیرویی فراتر از خود را همراه دارد، سطح تاب‌آوری روانی او افزایش می‌یابد. این احساس همراهی، به کاهش احساس

درماندگی و ناامیدی کمک می‌کند و زمینه‌ساز آرامش پایدار می‌شود. نیایش به فرد می‌آموزد که در برابر دشواری‌ها، به جای فرو رفتن در اضطراب، به اعتماد و پذیرش روی آورد. این تغییر نگرش، تأثیری ژرف بر سلامت روان دارد و مسیر زندگی را از تنش به تعادل هدایت می‌کند.

در بُعد عاطفی، دعا فرصتی برای بیان احساسات سرکوب‌شده فراهم می‌آورد. بسیاری از تنش‌های روانی ناشی از احساساتی هستند که مجال بروز نمی‌یابند و در درون انباشته می‌شوند. نیایش، فضایی امن برای ابراز این احساسات ایجاد می‌کند و فرد می‌تواند بدون ترس از قضاوت، اندوه، ترس و امید خود را بیان کند. این تخلیه عاطفی، فشار روانی را کاهش می‌دهد و به آرامش درونی می‌انجامد. در نتیجه، روان از بار سنگین هیجانات فروخورده رها می‌شود و سبکی و سکون را تجربه می‌کند. دعا نقش مهمی در معنابخشی به زندگی دارد و معنا یکی از ارکان اساسی سلامت روان است. هنگامی که فرد زندگی خود را در چارچوبی معنادار درک می‌کند، توان مواجهه با چالش‌ها در او افزایش می‌یابد. نیایش با پیوند دادن تجربه‌های فردی به افقی گسترده‌تر، احساس پوچی را کاهش می‌دهد و امید را تقویت می‌کند. این امید نه خوش‌بینی سطحی، بلکه اطمینانی عمیق به جریان حکیمانه زندگی است. چنین نگرشی، اضطراب‌های وجودی را آرام می‌سازد و روان را به ثبات می‌رساند. در سطح رفتاری، تداوم دعا و نیایش می‌تواند به شکل‌گیری الگوهای سالم زندگی کمک کند. فردی که به طور منظم به نیایش می‌پردازد، اغلب در رفتارهای روزمره خود نیز آرامش بیشتری نشان می‌دهد. این آرامش در تعاملات اجتماعی، تصمیم‌گیری‌ها و واکنش به موقعیت‌های تنش‌زا نمود می‌یابد. نیایش با تقویت خودآگاهی و کنترل درونی، زمینه کاهش رفتارهای تکانشی را فراهم می‌آورد و تعادل رفتاری را افزایش می‌دهد. این هماهنگی میان درون و برون، از نشانه‌های آرامش روان پایدار است. این کتاب بر آن است تا با نگاهی یکپارچه، دعا را نه صرفاً به عنوان عملی دینی، بلکه به عنوان تجربه‌ای انسانی و روانی بررسی کند. در این مسیر، تلاش شده است تا پیوند میان نیایش و آرامش روان به شکلی پیوسته و عمیق تبیین شود. متن پیش رو می‌کوشد نشان دهد که دعا چگونه می‌تواند به عنوان منبعی درونی برای آرام‌سازی ذهن و دل عمل کند و فرد را به سوی تعادل و سکون هدایت نماید. این مقدمه، دریچه‌ای است به فهمی ژرف‌تر از این تجربه معنوی و تأثیر آن بر سلامت روان. پرداختن به تأثیر دعا و نیایش بر آرامش روان، دعوتی است به بازاندیشی در شیوه مواجهه با زندگی. این نگاه، انسان را به درنگ،

تأمل و ارتباطی عمیق‌تر با خویشتن فرا می‌خواند. نیایش در این معنا، راهی برای بازگشت به اصل آرامش و تجربه سکونی است که در هیاهوی زندگی مدرن گم شده است. کتاب حاضر می‌کوشد این مسیر را با زبانی روان و نگاهی تحلیلی ترسیم کند و نشان دهد که آرامش روان، بیش از آنکه در بیرون جست‌وجو شود، در پیوندی درونی و معنوی قابل دستیابی است.

فصل اول:

مبانی مفهومی دعا و نیایش در سلامت روان

دعا و نیایش به عنوان یک پدیده انسانی و معنوی، ریشه‌ای عمیق در ساختار روان انسان دارد و نمی‌توان آن را صرفاً به چارچوب آیینی یا دینی محدود کرد. این تجربه درونی، از نیاز بنیادین انسان به معنا، امنیت و پیوند سرچشمه می‌گیرد و در طول تاریخ به اشکال گوناگون بروز یافته است. از منظر سلامت روان، دعا را می‌توان کنشی دانست که میان لایه‌های شناختی، هیجانی و وجودی انسان ارتباطی هماهنگ برقرار می‌کند. این هماهنگی، زمینه‌ساز تعادل روانی و کاهش تنش‌های درونی می‌شود. نیایش در این معنا، پلی است میان آشفتگی‌های ذهنی و آرامش پایدار که از درون فرد نشأت می‌گیرد. در مبانی مفهومی سلامت روان، یکی از عناصر کلیدی احساس انسجام درونی است و دعا نقشی اساسی در تقویت این انسجام ایفا می‌کند. هنگامی که فرد در نیایش، اندیشه‌ها و احساسات پراکنده خود را در قالبی منسجم بیان می‌کند، ذهن از حالت گسستگی به سوی نظم حرکت می‌کند. این فرآیند، نوعی سامان‌دهی شناختی به شمار می‌آید که به کاهش سردرگمی و افزایش وضوح ذهنی منجر می‌شود. در نتیجه، فرد توان بیشتری برای مواجهه با فشارهای روانی پیدا می‌کند و احساس کنترل درونی در او تقویت می‌شود. این کنترل، از ارکان اساسی سلامت روان به شمار می‌آید. یکی دیگر از مبانی مفهومی دعا در سلامت روان، نقش آن در تنظیم هیجانات است. نیایش به فرد اجازه می‌دهد هیجانات خود را به شکلی سالم و غیرمخرب تجربه و بیان کند. ترس، اندوه، امید و شوق در فضای دعا مجال بروز می‌یابند و از حالت انباشت و سرکوب خارج می‌شوند. این بیان هیجانی، فشار روانی را کاهش می‌دهد و مانع تبدیل هیجانات منفی به اختلالات پایدار می‌شود. در این فرآیند، روان به تعادل نزدیک‌تر می‌شود و احساس سبکی و آرامش افزایش می‌یابد.

از منظر معناشناختی، دعا به عنوان ابزاری برای معنابخشی به تجربه‌های زندگی عمل می‌کند. سلامت روان تنها در غیاب بیماری خلاصه نمی‌شود، بلکه در احساس معناداری و هدفمندی نیز ریشه دارد. نیایش با پیوند دادن رنج‌ها و چالش‌ها به افقی گسترده‌تر، به فرد کمک می‌کند تا تجربه‌های دشوار را قابل تحمل‌تر سازد. این معنابخشی، از شدت اضطراب‌های وجودی می‌کاهد و احساس پوچی را کاهش می‌دهد. در نتیجه، روان در برابر بحران‌ها مقاوم‌تر می‌شود و ثبات بیشتری پیدا می‌کند.

دعا با ایجاد احساس ارتباط، یکی از نیازهای بنیادین روان انسان را پاسخ می‌دهد. احساس تنهایی و گسست اجتماعی از عوامل مهم آسیب‌زا در سلامت روان به شمار می‌آید. نیایش، حتی در خلوت فردی، نوعی احساس پیوند را ایجاد می‌کند که می‌تواند جای خالی روابط آسیب‌دیده را تا حدی جبران کند. این احساس ارتباط، به کاهش احساس انزوا و افزایش امنیت روانی کمک می‌کند. امنیت روانی به نوبه خود، بستر شکل‌گیری آرامش پایدار و سلامت ذهنی است. در سطح شناختی، دعا می‌تواند به بازسازی الگوهای فکری ناسازگار کمک کند. بسیاری از اختلالات روانی با الگوهای فکری منفی و خودسرزنش‌گرانه همراه هستند. نیایش با تأکید بر امید، اعتماد و پذیرش، این الگوها را به تدریج تعدیل می‌کند. فرد در فرآیند دعا، نگاه مهربان‌تری به خود و جهان پیدا می‌کند و از سخت‌گیری افراطی نسبت به خویش فاصله می‌گیرد. این تغییر نگرش، تأثیری عمیق بر کاهش اضطراب و افسردگی دارد. از مبانی مهم دیگر، نقش دعا در تقویت خودآگاهی است. نیایش فرد را به تأمل درونی و توجه به حالات ذهنی و هیجانی دعوت می‌کند. این توجه آگاهانه، شباهت زیادی به فرایندهای ذهن‌آگاهی دارد که در روان‌شناسی معاصر جایگاه ویژه‌ای یافته‌اند. خودآگاهی حاصل از دعا، به فرد کمک می‌کند محرک‌های تنش‌زا را بهتر بشناسد و واکنش‌های خود را آگاهانه‌تر مدیریت کند. این مهارت، یکی از پایه‌های اساسی سلامت روان محسوب می‌شود. دعا می‌تواند به عنوان منبعی برای افزایش تاب‌آوری روانی در نظر گرفته شود. تاب‌آوری به توانایی فرد در بازگشت به تعادل پس از تجربه فشار یا بحران اشاره دارد. نیایش با تقویت امید و اعتماد درونی، این توانایی را افزایش می‌دهد. فردی که در دعا به معنایی فراتر از

شرایط لحظه‌ای تکیه می‌کند، در مواجهه با ناکامی‌ها کمتر دچار فروپاشی روانی می‌شود. این پایداری، نقش مهمی در حفظ سلامت روان در بلندمدت ایفا می‌کند. در بعد وجودی، دعا به پذیرش محدودیت‌های انسانی کمک می‌کند. بسیاری از تنش‌های روانی ناشی از تلاش افراطی برای کنترل همه امور است. نیایش با یادآوری محدودیت‌ها و سپردن بخشی از بار روانی به افقی معنوی، از فشار درونی می‌کاهد. این پذیرش، نه به معنای انفعال، بلکه به معنای رهایی از اضطراب‌های غیرضروری است. چنین نگرشی، آرامش عمیقی در روان ایجاد می‌کند که با روش‌های سطحی قابل دستیابی نیست.

از منظر رشد شخصیت، دعا می‌تواند به تقویت فضیلت‌های روانی مانند صبر، شکرگزاری و توکل کمک کند. این فضیلت‌ها نقش مهمی در سلامت روان دارند و به بهبود کیفیت زندگی منجر می‌شوند. شکرگزاری، تمرکز ذهن را از کمبودها به داشته‌ها منتقل می‌کند و احساس رضایت را افزایش می‌دهد. صبر، تحمل فشارهای روانی را آسان‌تر می‌سازد و توکل، اضطراب ناشی از عدم قطعیت را کاهش می‌دهد. مجموعه این عوامل، ساختار روان را به سوی تعادل سوق می‌دهد. دعا در تنظیم ریتم زندگی روانی نقش دارد. تداوم نیایش، نوعی نظم درونی ایجاد می‌کند که ذهن را از آشفتگی‌های مداوم دور می‌سازد. این نظم، به ویژه در زندگی پرشتاب معاصر، اهمیت ویژه‌ای دارد. فرد با اختصاص زمانی برای نیایش، فرصتی برای مکث و بازنگری درونی پیدا می‌کند. این مکث، از فرسودگی روانی پیشگیری می‌کند و انرژی ذهنی را بازسازی می‌نماید. مبانی مفهومی دعا و نیایش در سلامت روان نشان می‌دهد که این تجربه معنوی، فراتر از یک عمل فردی، سازوکاری عمیق برای تعادل بخشی روان است. دعا ذهن را آرام می‌کند، هیجان‌ها را تنظیم می‌نماید، معنا می‌آفریند و احساس ارتباط را تقویت می‌کند. مجموعه این کارکردها، سلامت روان را در سطحی عمیق و پایدار حمایت می‌کند. نیایش در این چارچوب، نه جایگزین سایر مداخلات روانی، بلکه مکملی بنیادین برای پرورش روان سالم و متعادل به شمار می‌آید.

تعریف دعا در متون دینی و روانشناسی:

دعا در متون دینی به عنوان یکی از بنیادی‌ترین جلوه‌های ارتباط انسان با امر متعالی شناخته می‌شود و جایگاهی محوری در ساخت معنوی زندگی انسان دارد. در این متون، دعا نه صرفاً گفتاری لفظی، بلکه حالتی درونی و آگاهانه است که از ژرفای جان انسان برمی‌خیزد و به سوی حقیقتی فراتر جهت می‌گیرد. این معنا، دعا را به کنشی وجودی بدل می‌سازد که در آن انسان محدودیت‌های خویش را درمی‌یابد و همزمان افق امید و اتکای درونی را تجربه می‌کند. در این نگاه، دعا راهی برای پیوند دل با منبع آرامش و معناست و به همین دلیل همواره با مفاهیمی چون اطمینان، توکل و سکون همراه بوده است. در متون دینی، دعا به منزله اعتراف آگاهانه به نیازمندی انسان تفسیر می‌شود و این اعتراف نه نشانه ضعف، بلکه جلوه‌ای از بلوغ روانی و معنوی به شمار می‌آید. انسان در دعا، به جای انکار ناتوانی‌ها، آن‌ها را می‌پذیرد و همین پذیرش، نخستین گام در جهت آرامش روان است. دعا در این چارچوب، حرکتی از خودبسندگی افراطی به سوی اعتماد آگاهانه است و این انتقال، بار روانی سنگینی را از دوش فرد برمی‌دارد. به همین دلیل، در بسیاری از متون دینی، دعا هم‌نشین آرامش قلب معرفی شده و به عنوان عاملی برای طمأنینه درونی مورد تأکید قرار گرفته است. تعریف دعا در متون دینی بر حضور قلب و آگاهی تأکید دارد و آن را عملی مکانیکی یا صرفاً زبانی نمی‌داند. دعا زمانی معنا می‌یابد که دل و ذهن در هماهنگی قرار گیرند و فرد با تمام وجود در این ارتباط حاضر باشد. این حضور، ذهن را از پراکندگی رها می‌سازد و آن را در نقطه‌ای واحد متمرکز می‌کند. چنین تمرکزی، از دیدگاه روانی، یکی از عوامل مهم کاهش تنش و اضطراب است. به این ترتیب، دعا در متون دینی نه تنها کنشی عبادی، بلکه فرآیندی آرام‌ساز برای روان انسان تلقی می‌شود.

در بسیاری از متون مقدس، دعا به عنوان گفت‌وگویی صمیمی میان انسان و حقیقت برتر توصیف شده است. این گفت‌وگو، ساختاری یک‌سویه ندارد و بیشتر به بیان درونی و صادقانه احساسات شباهت دارد. انسان در این بیان، اندوه، امید، ترس و شوق خود را آشکار می‌سازد و همین صداقت، روان را از فشار پنهان‌کاری رها می‌کند. این رهایی، زمینه‌ساز تعادل هیجانی و احساس سبکی

درونی می‌شود. بنابراین، تعریف دعا در این متون با سلامت روان پیوندی ناگسستنی دارد. روانشناسی معاصر نیز به دعا به عنوان پدیده‌ای قابل تحلیل توجه نشان داده و کوشیده است آن را در چارچوب مفاهیم علمی تبیین کند. در روانشناسی، دعا اغلب به عنوان شکلی از خودگویی معنادار یا گفت‌وگوی درونی هدفمند تعریف می‌شود که به تنظیم شناخت و هیجان کمک می‌کند. این تعریف، دعا را از حوزه صرفاً دینی خارج کرده و آن را به تجربه‌ای انسانی و فرافرهنگی نزدیک می‌سازد. در این رویکرد، دعا ابزاری برای سامان‌دهی افکار و کاهش تنش‌های ذهنی تلقی می‌شود. روانشناسی شناختی، دعا را فرآیندی می‌داند که می‌تواند الگوهای فکری منفی را تعدیل کند و به بازسازی نگرش فرد نسبت به خود و جهان بینجامد. هنگامی که فرد در دعا بر مفاهیمی چون امید و اعتماد تمرکز می‌کند، شبکه‌های شناختی او نیز در همان جهت فعال می‌شوند. این فعال‌سازی، به کاهش افکار ناامیدکننده و افزایش احساس کنترل درونی کمک می‌کند. از این منظر، دعا شکلی از مداخله شناختی طبیعی است که بدون تحمیل بیرونی، تغییرات درونی را رقم می‌زند.

در روانشناسی هیجانی، دعا به عنوان ابزاری برای تنظیم احساسات شناخته می‌شود. این فرآیند به فرد امکان می‌دهد هیجانات خود را در فضایی امن تجربه و بیان کند. بیان هیجانی در دعا، فشار روانی را کاهش می‌دهد و از انباشت تنش جلوگیری می‌کند. روانشناسان این ویژگی را یکی از دلایل اثرگذاری دعا بر کاهش اضطراب و افسردگی می‌دانند. در نتیجه، تعریف دعا در این حوزه با مفهوم تخلیه هیجانی سالم پیوند می‌خورد. روانشناسی وجودی، دعا را پاسخی به پرسش‌های بنیادین انسان درباره معنا، رنج و مرگ تلقی می‌کند. در این نگاه، دعا راهی برای مواجهه آگاهانه با محدودیت‌های هستی است و به فرد کمک می‌کند جایگاه خود را در جهان بازتعریف کند. این بازتعریف، احساس معنا را تقویت می‌کند و از شدت اضطراب‌های وجودی می‌کاهد. بنابراین، دعا در این رویکرد نه گریز از واقعیت، بلکه شیوه‌ای برای پذیرش عمیق‌تر آن محسوب می‌شود. در تعریف روانشناختی، دعا با مفهوم ذهن‌آگاهی همپوشانی دارد. تمرکز بر لحظه حال، توجه به درون و کاهش درگیری با افکار مزاحم، از ویژگی‌های مشترک این دو فرآیند است. دعا با ایجاد

حالت تمرکز آرام، ذهن را از آشفتگی‌های مداوم دور می‌سازد و به سکون می‌رساند. این سکون، نقش مهمی در بازسازی انرژی روانی ایفا می‌کند. به همین دلیل، روانشناسی سلامت دعا را یکی از منابع درونی برای ارتقای بهزیستی روانی معرفی می‌کند.

مقایسه تعریف دعا در متون دینی و روانشناسی نشان می‌دهد که هر دو بر جنبه درونی و آگاهانه این تجربه تأکید دارند. اگرچه زبان و چارچوب مفهومی این دو حوزه متفاوت است، اما در عمق، به واقعیتی مشترک اشاره می‌کنند. دعا در هر دو نگاه، کنشی است که ذهن را سامان می‌دهد، هیجان‌ها را متعادل می‌سازد و احساس معنا را تقویت می‌کند. این همگرایی مفهومی نشان می‌دهد که دعا پدیده‌ای صرفاً اعتقادی نیست، بلکه ریشه در ساختار روان انسان دارد. در متون دینی، دعا اغلب به عنوان راهی برای آرامش قلب معرفی می‌شود و این آرامش با اطمینان و اعتماد همراه است. در روانشناسی نیز، آرامش حاصل از دعا نتیجه کاهش تنش‌های شناختی و هیجانی دانسته می‌شود. این دو تبیین، اگرچه از دو زبان متفاوت بهره می‌برند، اما به یک نتیجه واحد می‌رسند. دعا تجربه‌ای است که روان را از پراکندگی به انسجام می‌رساند و از آشفتگی به سکون هدایت می‌کند. تعریف دعا در این دو حوزه بر استمرار و تداوم تأکید دارد. دعا به عنوان تجربه‌ای گذرا اثر محدودی دارد، اما هنگامی که به بخشی از سبک زندگی تبدیل شود، تأثیرات عمیق‌تری بر سلامت روان بر جای می‌گذارد. تداوم این عمل، نوعی نظم درونی ایجاد می‌کند که ذهن را در برابر فشارهای بیرونی مقاوم‌تر می‌سازد. این نظم، در متون دینی به عنوان ثبات قلب و در روانشناسی به عنوان تعادل روانی شناخته می‌شود. در جمع‌بندی مفهومی، دعا در متون دینی به عنوان ارتباطی آگاهانه و قلبی با حقیقت متعالی تعریف می‌شود و در روانشناسی به عنوان فرآیندی درونی برای تنظیم ذهن و هیجان مورد توجه قرار می‌گیرد. این دو تعریف، به جای تعارض، یکدیگر را تکمیل می‌کنند و تصویری جامع از دعا ارائه می‌دهند. دعا در این تصویر، تجربه‌ای است که همزمان به نیاز معنوی و روانی انسان پاسخ می‌دهد. چنین نگاهی، دعا را به یکی از عناصر کلیدی در فهم سلامت روان تبدیل می‌کند.

جایگاه نیایش در تجربه زیسته انسان:

نیایش در تجربه زیسته انسان، پدیده‌ای است که در عمق زندگی روزمره جریان دارد و محدود به لحظه‌های خاص یا موقعیت‌های آیینی نیست. این تجربه در لایه‌های پنهان زیست انسانی شکل می‌گیرد و به تدریج به بخشی از ادراک فرد از خود و جهان بدل می‌شود. انسان در مسیر زندگی، با رنج، امید، انتظار و اضطراب مواجه می‌شود و نیایش همچون رشته‌ای نامرئی این تجربه‌ها را به هم پیوند می‌دهد. در این پیوند، زیست فردی از حالت پراکندگی خارج می‌شود و به سوی نوعی انسجام درونی حرکت می‌کند. نیایش در این معنا، نه رویدادی جدا از زندگی، بلکه شیوه‌ای برای زیستن آگاهانه است. این شیوه، به انسان امکان می‌دهد معنا را در دل تجربه‌های عادی و گاه فرساینده بیابد. در تجربه زیسته، نیایش اغلب در لحظه‌هایی پدیدار می‌شود که زبان عادی از بیان احساسات ناتوان است. انسان در مواجهه با بحران‌ها، فقدان‌ها یا حتی شادی‌های عمیق، به سطحی از تجربه می‌رسد که واژه‌ها پاسخگوی آن نیستند. در این سطح، نیایش به عنوان زبانی درونی شکل می‌گیرد که فراتر از گفتار معمول عمل می‌کند. این زبان، احساسات خام و ناب را منتقل می‌سازد و به روان اجازه می‌دهد بدون سانسور و پیچیدگی، خود را ابراز کند. چنین ابرازی، بخشی از فرآیند طبیعی زیستن است و به تعادل روانی کمک می‌کند. نیایش در این چارچوب، پاسخی وجودی به تجربه‌های بنیادین انسان است.

زیست انسانی همواره با نوعی ناپایداری همراه است و هیچ مرحله‌ای از زندگی کاملاً عاری از تغییر و عدم قطعیت نیست. نیایش در این بستر ناپایدار، نقش لنگری درونی را ایفا می‌کند که فرد را در برابر تلاطم‌های روانی تثبیت می‌نماید. این تثبیت، به معنای حذف دشواری‌ها نیست، بلکه به معنای توان زیستن با آن‌هاست. انسان نیایش‌گر، تجربه زیسته خود را در افقی گسترده‌تر می‌بیند و همین نگاه، شدت فشارهای روانی را کاهش می‌دهد. در نتیجه، زیست روزمره از حالت فرساینده به تجربه‌ای قابل تحمل و حتی رشددهنده تبدیل می‌شود. در بستر زندگی روزانه، نیایش اغلب با لحظه‌های سکوت گره می‌خورد. این سکوت، نه خلأ، بلکه فضایی برای شنیدن درون است. انسان در این لحظه‌ها از هیاهوی بیرونی فاصله می‌گیرد و به لایه‌های عمیق‌تر تجربه